

I Sefiști contra literați

Instituționalizare, organizare, roluri

Sefeuri (precedate de protosefeuri) apar în România și înainte de venirea comuniștilor la putere¹. Autorii respectivi nu dau însă semne că ar avea un sentiment de apartenență la o comunitate distinctă, diferită de aceea a altor autori de ficțiune. Este adevărat, după cum vom vedea, unii dintre ei produc anumite argumente de tip antiliterar, dar acestea apar mai mult ca expresii ale unor opțiuni personale. De exemplu, cineva pune popularizarea științei în locul literaturii, dar nu lansează un manifest în acest sens. Respectivul se identifică personal cu un anumit ideal de tip antiliterar, nu în numele unui grup, cum avea să se întâmple mai târziu. Despre o mentalitate specifică putem vorbi doar după constituirea unei comunități sefiste, în replică la aceea a literaților, posibilă doar în urma unor acțiuni de instituționalizare.

Contextul politic

Un suport instituțional favorabil apare doar în anii dictaturii comuniste, când autoritățile se arată darnice față de scriitorii dispuși să sprijine interesele oficiale. Mânați de vocație sau oportuniști, autorii de sefeuri beneficiază de context. Începutul afirmării lor ca grup distinct stă sub semnul acestei conjuncturi avantajoase.

Mai întâi, sefiștii au posibilitatea de a deveni în mod lesnicos autori publicați. Mitul comunist al dezvoltării nemărginite prin știință și tehnologie, precum și cel al omului nou, ateu, pot fi sprijinite fără dificultăți deosebite prin texte de tip literar. Sefiștii români ilustrați după 1954², când revista *Știință și tehnică* începe să publice texte de profil, sunt și beneficiarii unui anumit antiintellectualism de fond, apărut o dată cu

noul regim. Autorii ai unor texte relativ simplu de realizat și încă mai lesne de citit, datorită lipsei lor de orice ambiguitate, ei le apar culturii mult mai maniabili decât scriitorii tradiționali, dificili datorită „șopârlelor” anticomuniste, conținute în mod virtual de scrierile lor. Este, apoi, mult mai ușor să te pui la curent cu „linia” oferită pe tavă de scrierile sovietice și apoi să le ceri sefiștilor români s-o urmeze, decât să-i „reeduci” pe literați. Avantajos pentru sefiști este și statutul lor special. Ei apar în chip de vulgarizatori științifici de un fel mai deosebit, dar și ca scriitori. În acest aspect se află probabil originea unei prejudecăți cu reverberații până astăzi, anume că sefeurile sunt la drept vorbind niște texte ușor de realizat, scrierea lor fiind practic la îndemâna oricui este suficient de tenace.

În al doilea rând, sefiștii acelor ani beneficiază de anumite avantaje materiale acordate, în general, autorilor dispuși să ajute propaganda oficială³. Uniunea Scriitorilor din R.P.R., apărută în 1949 prin fuziunea între Societatea Scriitorilor Români și Societatea Autorilor Dramatici (devenită Uniunea Scriitorilor din România), este o organizație profesională cu importante posibilități în “administrarea” succesului diferiților autori, în special prin revistele și premiile sale. Tot mai scăzut pe măsura trecerii timpului, acest rol de “dispecer” al succesului jucat de Uniunea Scriitorilor a rămas totuși semnificativ până în 1989. Cât privește latura mai prozaică a carierelor literare, un rol demn de luat în seamă îl joacă Fondul Literar, înființat 1969. Acest “organism financiar de gestiune a drepturilor de autor și de ajutor financiar pentru scriitori”⁴ le acordă autorilor împrumuturi fără dobândă, pe termen practic nelimitat. Niciodată un scriitor insolubil nu este acționat în justiție, pentru recuperarea sumelor respective, singura măsură punitivă fiind imposibilitatea de-a obține noi împrumuturi. Privilegiații, de regulă făcând parte dintre cei cu merite politice, obțin radierea unor datorii importante, precum și sume semnificative, cu titlu de ajutoare nerambursabile. Totuși, până și cei mai slab “cotați” primesc ceva bani, reușind să-și asigure o anumită securitate financiară. Nici unul dintre sefiști (poate cu excepția lui Ion Hobana,

secretar al Uniunii Scriitorilor între 1972 și 1989) nu pătrunde în elita autorilor foarte agreeți de partid și implicit de Fondul Literar. Cu toate acestea, realizarea unor sefeuri este profitabilă. Cine are anumite cunoștințe de știință și tehnologie, deținând în plus o abilitate jurnalistică minimă, poate să publice fără probleme, obținând printre altele și anumite venituri. Indiferent de diversificarea stilistică inerentă și de profesionalitatea literară dovedită, sefiștii rămân beneficiarii acestui “impuls inițial”.

În perioada de dinainte de 1990, literații sunt supuși acelorași presiuni instituționale din partea autorităților, dar rezistă mai bine decât sefiștii. Doar unii literați se specializează în retorici derivate în mod vădit din cerințele culturnicilor. Uniunea Scriitorilor, deși finanțată de stat, se dovedește a fi o organizație parțial inconfortabilă pentru autorități. Unii dintre membrii ei reușesc performanța morală de-a beneficia de banii publici, fiind în același timp niște cvasidisidenți politici. În ultimul deceniu de dictatură comunistă, această tendință este mai pregnantă. Iată cum este înfățișată această realitate de actualii reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor:

„Cu toate acestea, U.S.R. și-a păstrat o autonomie de organizare și de acțiune care a făcut din ea cea mai incomodă organizație recunoscută de statul comunist. În U.S.R., alături de membri care urmau în scris și atitudine linia politică oficială, făceau parte scriitorii care și-au păstrat independența de gândire și originalitatea creației. Între cele două grupuri au existat în această perioadă tensiuni și chiar conflicte deschise și, deși aveau de partea sa oficialitățile, grupul fidel acestora nu și-a impus totdeauna dominația. Organele de conducere ale U.S.R. au fost alese prin vot secret și și-au păstrat o anumită independență față de partidul unic și statul comunist.”⁶

Cel puțin în aparență, lucrurile stau într-adevăr așa. Desigur, dacă respectivii “disidenți” ar fi fost niște caractere de bronz, ar fi demisionat

din Uniunea Scriitorilor și ar fi trăit din mijloace proprii. Sefiștii nu manifestă nici măcar această semi-revoltă practică de unii literați.

CPSF, fanzine, editări

Instituționalizarea sefiștilor români este consolidată prin apariția în 1955 a periodicului *Colecția „Povestiri științifico-fantastice”* (CPSF), supliment al revistei *Știință și tehnică*, un semn clar al bunăvoinței oficiale față de grupul aflat în curs de constituire. Spațiul tipografic al revistei este suficient de mare, iar complezența lui Adrian Rogoz, redactorul suplimentului, nemărginită. Încurajați, autorii români de sefeuri încep să se înmulțească, printre ei apărând și câțiva scriitori deja afirmați prin texte din alte categorii literare și având, de regulă, formații umaniste⁷. Majoritatea autorilor sunt însă ingineri. Interesul acestora pentru știință și tehnologie este profesional, iar aplombul lor de neofiți naivi în ale literaturii le asigură productivitatea. Până în 1974, când suplimentul bilunar al revistei *Știință și tehnică* își încetează apariția, grupul social al sefiștilor români are tot timpul să se consolideze și să-și definească un ethos profesional.

Locul lăsat gol de *CPSF* este umplut și de *Almanah Anticipația*, în 1982. Satelit al revistei *Știință și tehnică* (editată de CC al UTC), acesta apare regulat până în 1989, o relativă noutate adusă de el fiind atenția tot mai mare acordată unor comentarii de teorie și critică a sefeului. Numeroși sefiști, inclusiv debutanți, reușesc să-și vadă numele tipărit. Prozelitismul de la *CPSF* nu dispare, dar apare în forme mai atenuate.

De-a lungul anilor, sefiștii români au la dispoziție și fanzinele, publicații periodice tipărite sau multiplicare, editate de diferitele grupuri sefiste din România și tolerate fără probleme de către autoritățile comuniste⁸. Și în acestea, prozele se află alături de comentarii critice.

Nu lipsesc nici posibilitățile de editare. Editura Tineretului, devenită Editura Albatros în 1970, promovează colecții unde sefiștii pot să-și publice cărțile, cu mai mult sau mai puțin succes, în funcție de fluctuațiile politicii culturale comuniste. În cele din urmă, nimeni nu rămâne fără volum editat, dacă are suficientă răbdare, dovedindu-se astfel că sefeul este agreat de oficialități. Ocazional, se poate publica și la alte edituri. Un exemplu ar fi cărțile de comentarii asupra sefeului ale lui Ion Hobana, în mod vădit deținătorul unui statut de *primus inter pares* în materie de succes prin sefeu, în perioada dictaturii comuniste. Acestea apar la Editura Eminescu.

Dacă publicarea unui volum scris de un singur autor este în anumite perioade mai dificilă, apariția într-una dintre numeroasele antologii este mult mai lesnicioasă. De menționat faptul că antologii publică, de la un moment dat, până și editurile aparent fără nici-o legătură cu sefeul, cum ar fi Editura Politică. Abundența antologiilor incluzând autori români este de altfel unul dintre fenomenele menite să consolideze comunitatea autorilor/consumatorilor de sefeuri⁹. Autori mai puțin dispuși să se înhame la redactarea unor romane sau volume de povestiri au astfel ocazia de-a se ilustra¹⁰.

Înainte de 1974, procesul de instituționalizare include și participări românești la evenimente specifice sefiștilor din spațiul anglo-american.

În perioada comunistă, sefiștii au unde să-și publice textele de ficțiune și comentariile critice. Spațiile tipografice rezervate lor sunt însă clar delimitate. Revistele literare și almanahurile editate de acestea publică sefeuri doar în mod excepțional. Cu trecerea anilor, sefiștii români sunt din ce în ce mai izolați față de ceilalți autori de literatură, cel puțin sub raportul spațiilor tipografice unde publică. Instituționalizarea lor implică acest tip de autonomizare. Sub raport formal, sefiștii sunt tratați ca niște scriitori, primiți în Uniunea Scriitorilor, menționați uneori (de regulă, cu zgârcenie) în anumite istorii literare. În fapt, sunt considerați, mai mult sau mai puțin explicit, un grup distinct. O dovadă printre altele este faptul că

Uniunea Scriitorilor nu acordă niciodată un premiu anume pentru sefeuri. Câțiva sefiști (performerul în acest domeniu este Ion Hobana) primesc premii ale Uniunii Scriitorilor pentru volume de critică și istorie a sefeului, dar acestea sunt plasate în categorii premiabile, cum ar fi literatură pentru copii și tineret. CC al UTC, în schimb, acordă un premiu anual pentru proză de gen. Mefiența literaților români față de sefeuri (devenită cu timpul tradițională) este explicabilă probabil și prin acest din urmă fapt.

Organizare

În condițiile ideologice și practice schițate mai sus, comunitatea sefiștilor români se consolidează treptat, adoptând forme de organizare impuse sau sugerate de kulturnicii implicați în domeniu, cea mai semnificativă dintre acestea fiind cenaclul¹¹. Membrii numeroaselor cenacluri sefiste au posibilitatea de-a merge pe gratis la întâlnirile naționale ale comunității (cel puțin una în fiecare an) sau chiar la cele de peste hotare. Oficialii le oferă cenacliștilor și alte semne de prețuire. Le acordă sedii corespunzătoare, îi sprijină inclusiv financiar în publicarea fanzinelor, trimit în mijlocul lor personalități entuziaste de felul lui Alexandru Mironov, cu rolul de-a le insufla sentimentul că sunt în mod virtual niște scriitori de un fel mai special. Întâlnirile naționale ale sefiștilor oferă satisfacții intelectuale, sunt evenimente turistice agreabile, dar au și darul de a-i flata în chip original pe participanți, inculcându-le sentimentul reconfortant al propriei lor importanțe. La aceste întâlniri (în ultimii ani ai dictaturii comuniste, titulatura lor s-a diversificat) sunt invitate personalități mai mult sau mai puțin importante din domenii conexe, de regulă oameni de știință. De asemenea, participă sefiști având cărți publicate. Între aceștia din urmă și cenacliști se produce fraternizarea unor „coreligionari”, necunoscută în relațiile dintre literați și cititori. În general vorbind, distanța dintre poziția în grup a unui sefist afirmat și a

unui cenaclisť este mult mai mică decăt aceea dintre un scriitor și un cenaclisť obișnuit. Sefiștii, fie ei autori publicați sau deocamdată cenaclisťi se consideră membrii unuia și aceluiași fandom¹².

Menționând faptul că autorii publicați și altundeva decăt în fanzine au posibilitatea să ocolească modul simplificator politizant recomandat de oficialități, Cătălin Ionescu se referă la rolul politicului în acest proces de socializare:

„În schimb, comunitatea SF românească (cu foarte puține excepții), a făcut jocul puterii comuniste, mulțumindu-se să zburde fericită în grădina UTC-ului, gudurându-se și dând din coadă.”¹³

Este greu de determinat cât din mentalitatea specifică a comunității sefiste românești decurge din condiționarea politică. Cert este că întâlnirile periodice ale sefiștilor seamănă doar parțial cu acelea similare ale literaților. Deosebirea esențială este generată de prozelitismul fundamental, menit să consolideze și să dilate comunitatea. Într-un cenaclu al sefiștilor se ajunge cu greu la critici virulente. O anumită îngăduință – ecou al celei „mitice”, practicate cândva de Adrian Rogoz – este întotdeauna prezentă. Retorica descurajării, obișnuită la cenaclurile literaților, este adoptată de către sefiști doar în mod accidental.

Succes și ratare

În comunitatea sefistă, debutul și obținerea unui anumit nivel de consacrare sunt obținute mai ușor decăt în lumea literară. În cenacluri, atunci când se face sumarul unui fanzin, la întâlnirile naționale ale sefiștilor, prozelitismul impune o îngăduință de principiu. Numeroasele premii dovedesc o generozitate necunoscută printre literați, justificată de strategia centripetă a comunității. Literații nu țin să-i convertească pe cât mai mulți la preocupările lor, sefiștii, dimpotrivă. Sistemul de premii

sefiste este împrumutat din viața literară, dar mai ales de la mișcările sefiste din țările de limbă engleză. Ca și în cazul altor adaptări culturale, ajunse pe teren românesc, formele occidentale suferă o anumită miniaturizare, transformată uneori în caricaturizare.

Din punctul de vedere al literaților, numeroasele premii acordate de către sefiști comilitonilor lor par ne semnificative. În interiorul mișcării însă acestea reprezintă niște autentice atestate de succes. O dovadă este faptul că în DICȚIONAR SF (Nemira, 1999) sefiștii le etalează cu mândrie.

Cele două categorii de autori înțeleg succesul prin scris în moduri diferite. Literatul scrie în limba română și dorește obține succes în câmpul literar românesc. Desigur, el nu refuză consacrarea internațională, prin traduceri și premii, dar nu scrie cu gândul la acestea din urmă. Sefistul canonic, în schimb, țintește consacrarea internațională, fie și numai în visele sale. Pentru el, instanța supremă de succes este în străinătate¹⁴. Sefistul apreciază în mod contradictoriu faptul de-a fi luat în seamă de istoria literară, în spiritul celor de mai sus. O eventuală menționare îi dă un sentiment de satisfacție, dar și unul de frustrare.

Un fenomen interesant, probabil specific românesc, este o anumită infidelitate a sefiștilor față de propriul lor statut. Pe de o parte, ei îndeplinesc „ritualurile” cerute de „secta” lor, arătând un oarecare fundamentalism impresionant pentru comilitoni, pe de alta, cochetează cu instanțele de succes literar. Astfel, se străduiesc să intre în Uniunea Scriitorilor și să se arată sensibili la eventualele laude ale criticilor literari străini de fandom. O explicație a acestui mod contradictoriu¹⁵ este probabil faptul că instanțele de succes sefistic din România sunt departe de prestigiul celor din țările de limbă engleză. Nici-un sefist român cât de cât important nu ocolește posibilitatea de a-și sprijini cariera prin texte nonsefistice, adresate instanțelor de succes ale literaților. Nu avem cazuri de specializări univoce, „fanatice”, de felul celor întâlnite printre sefiștii occidentali. Adrian Rogoz, prototip al sefistului român pasionat, devenit

un mit al mișcării, ține să fie recunoscut și ca poet, emul al lui Ion Barbu, dar și ca insolit cercetător al invariantelor cu potențial poetic din limba română, în special al palindroamelor. Ion Hobana scrie cărți despre clasici al literaturii universale, revendicați și de comunitatea sefistă, precum Jules Verne și H. G. Wells. În acest fel reușește să fie omologat de ambele instanțe. Juriile Uniunii Scriitorilor consideră cărțile respective niște eseuri despre mari scriitori, sefiștii, niște comentarii despre părinți spirituali ai comunității lor. Ion Hobana ilustrează, la drept vorbind, maxima performanță în materie de folosire unor multiple instanțe de succes. Mai întâi, beneficiază de poziția sa importantă din angrenajul administrativ al Uniunii Scriitorilor, avantajoasă inclusiv pentru posibilitățile (garantate instituțional) de întreținere a unor relații internaționale semnificative, aducătoare în cele din urmă de recunoașteri sub forma unor premii și invitații la diverse întâlniri sefistice din occident. Apoi, este beneficiarul poziției sale politice de secretar PCR al Uniunii Scriitorilor. Pe de altă parte, este consacrat de comunitatea sefiștilor români. Datorită succeselor eclatante și poziției sale oficiale, membrii acesteia îl privesc ca pe un adevărat pontif. Semnificativă este și evoluția lui Florin Manolescu. Tranformat în principal ideolog al mișcării sefiste românești, prin cartea sa din 1980, el se reanșează în alte domenii de cercetare literară, dovedind că marea popularitate obținută printre sefiștii români nu este suficientă pentru cariera sa de autor. Un alt exemplu posibil este cel al lui Mircea Opriță, un sefist important. El urmează exemplul lui Ion Hobana, publicând eseuri despre literatura utopiei, unde sefeurile sunt privite drept cazuri particulare în contexte culturale mai largi, precum și proză nonsefistă.

Privind acum lucrurile din punctul de vedere al instanțelor nonsefiste de succes literar, observăm din nou posibila analogie amintită. Raporturile sefiștilor cu istoria literară evoluează într-un mod analog celor dintre secte și biserici. În perioada dictaturii comuniste, intoleranța față de sefiști și sefeuri este treptat înlocuită printr-o atitudine de neutralitate mai mult sau

mai puțin binevoitoare. Anumiți istoricii literari români acordă un oarecare interes unor sefiști. Autorii specializați în istoria sefeului românesc, pe de altă parte, preiau multe dintre procedeele de valorizare ale istoriei literare. Istoricii sefeului românesc, cea mai mare acribie în acest sens dovedind-o Mircea Oprea, inventariază cu religiozitate mențiunile despre sefiști aflate în istoriile literare alcătuite de nonsefiști.

Cât privește ratarea sefiștilor în calitate de autori, lucrurile sunt întrucâtva asemănătoare cu situația din lumea literară, dar la altă scară. Scriitorul minor, autor al cărților necesare pentru intrarea în Uniunea Scriitorilor, dar incapabil să atingă succesul, reușește totuși să se situeze pe un palier unde măcar vanitatea îi este satisfăcută. În spiritul unei anumite democrații, Uniunea Scriitorilor recomandă menționarea tuturor membrilor săi în dicționare, aceasta dovedindu-se a fi forma elementară de succes literar. În lumea sefiștilor, unde nu există o consacrare analoagă celei de a deveni membru al Uniunii Scriitorilor, funcționează reguli mult mai permissive. Pentru a fi „omologat”, este necesar doar să fii înregistrat ca membru al comunității și nu să fi publicat un număr de volume socotite valide, literar vorbind. Comunitatea sefistă îi asigură și celui mai modest veleitar o menționare scrisă, bună pentru posteritate. DICȚIONAR SF, ilustrativ în această privință, menționează și sefiști fără volume publicate, mulți dintre ei complet necunoscuți. Autorii dicționarului au însă justificarea că doresc să illustreze în primul rând comunitatea și doar apoi autorii, în sensul literar al termenului. În masiva carte a lui Mircea Oprea, deja menționată de noi ca principală sursă de informații în domeniu, este practică o complezență asemănătoare, fiind menționați autori ai unor texte prea puțin semnificative, inclusiv pentru standardele interne ale mișcării sefiste. Așa stând lucrurile, eșecul și sentimentele de frustrare corelative sunt practic incompatibile cu sefiștii, cel puțin din perspectiva vieții literare. Spre deosebire de literatul în mod tradițional obsedat de succesul scrierilor sale, sefistul pare a avea alte motivații, cea mai

importantă dintre acestea fiind obținerea și conservarea unui sentiment de apartenență la un grup anume.

În acest context, reținem faptul că folosirea unor modalități și motive sefistice duc adesea la o importantă diminuare a șanselor de succes literar, în România cel puțin. Cu mare dificultate, textele unor autori omologați ca sefiști sunt luate în considerare de către istoria literară academică, chiar dacă unele texte sunt estetic valoroase. Autorilor respectivi le rămân la dispoziție, de regulă, instanțele de succes din interiorul comunității sefiste.

Roluri

În România de dinainte de 1989, câțiva sefiști proeminenți dețin o autoritate morală mult mai mare, printre membrii de rând ai mișcării, decât literații cei mai proeminenți, aflați de regulă în conducerea Uniunii Scriitorilor, printre colegii lor de breaslă. Fandomul lasă impresia că n-ar putea supraviețui în absența acestor “ierarhi” și a numeroșilor animatori de rang mai mic. Nu este vorba despre un sistem piramidal explicit. Cel aflat în fruntea ierarhiei joacă mai degrabă rolul bătrânului înțelept, consultat în toate problemele majore ale mișcării, nu pe cel al dictatorului cu directive fără replică¹⁶.

Ani la rând, rolul de „pontif” al sefiștilor români îl joacă Adrian Rogoz. Principalele atuuri ale acestuia sunt devotamentul cvasireligios față de „cauză”, precum și prozelitismul său nemărginit. Pe măsură ce anii trec, sefiștii sunt tot mai dispuși să vadă în mentorul de la *CPSF* un fel de profet al fandomului românesc. După dispariția sa din 1996, această „sanctificare” este tot mai vizibilă. Adrian Rogoz n-a fost un mare scriitor, iar rolul său în propaganda comunistă realizată prin sefeuri nu poate fi trecut cu vederea. Principala sa calitate, în ochii sefiștilor, nu este însă talentul literar. Devotamentul față de comunitate, darul carismatic de a-i ține uniți pe membrii acesteia și de a-i înmulți – iată meritele sale. În

lumea literară, unde forțele centripete sunt de alte naturi, nu există persoane cu roluri asemănătoare.

Următorul „pontif” are merite literare mai consistente decât predecesorul său, iar acțiunea sa de „păstorire” se desfășoară altfel. Adrian Rogoz are stilul unui profet sentimental și carismatic. Ion Hobana, despre el este vorba, face figura eruditului impecabil, implicat în domeniu nu atât în urma unei „iluminări”, cât a unei alegeri raționale irevocabile. În formula prestigiului său intră, de asemenea, după cum arătam, faptul că este de departe cel mai de succes sefist român de dinainte de 1989.

De ce rolul de „pontif” nu i-a fost atribuit lui Vladimir Colin, un scriitor valoros revendicat și de către sefiști? Există două cauze aparente. Mai întâi, fiindcă nu avea suficiente disponibilități pentru o muncă de organizator și animator. În al doilea rând, pentru că realizarea literară a textelor sale avea un rol oarecum inhibitiv. Lucru dovedit, asupra căruia vom reveni, atunci când vom vorbi despre mediocritatea vitală din comunitate, sefiștii devin reticenți atunci când un comiliton al lor depășește un nivel mediu al realizării literare. Conceptul de „pontif”, așa cum acesta este acceptat de sefiști, implică, se pare, o anumită mediocritate profesională, fie aceasta și impecabil lustruită, cu toate aparențele salvate, unită cu un mod pasionat de a privi problemele nonliterare ale mișcării. Vladimir Colin, prea preocupat de literatura sa, relativ distant din această pricină, n-a reușit să respecte standardele mișcării, rămânând din acest motiv la statutul unui decorativ președinte de juri sefiste.

Integritatea și continuitatea comunității sunt sprijinite în moduri active de animatori, verigi de legătură între „pontif” și sefiștii de rând. Inexistenți în lumea literară, ei excelează în organizarea întâlnirilor regionale, naționale sau internaționale ale sefiștilor, participă la cenecluri, unde își pun în evidență vocația de practicanți ai prozelitismului. În anumite cazuri, sunt și autorii unor texte analoage în intenție cu critica literară de direcție. Scriind asemenea texte, ei manifestă o dezinvoltură jurnalistică, de înțeles la persoane de regulă fără cultură filologică.

Aprofundarea scriiturii artistice, inerentă studiilor filologice, dar apărând și în absența acestora, induce o atitudine scrupuloasă față de cuvântul scris. De aici, dificultatea de a adopta stilul jurnalistic.

Prototipul românesc al acestei categorii este Alexandru Mironov, de formație matematician. Virtuțile sale de organizator și de antologator expeditiv, nu în ultimul rând modul său amical de a-i trata pe sefiști îl transformă într-un personaj simpatizat. Din punctul de vedere al literaților, articolele de direcție ale lui Alexandru Mironov sunt jurnalistică nefondată¹⁷. Privind lucrurile din interiorul comunității sefiste însă perspectiva se schimbă, respectivele texte complezente și euforice apărând ca un important factor de coagulare a mișcării. Sefiștii nu au exigențele unor literați. Atunci când comentează sefeuri, animatorii doresc doar în aparență să facă ceva analog criticii sau istoriei literare. De fapt, ceea ce urmăresc ei este mai ales să-i flateze pe comilitonii lor și să le dea o stare de spirit dominată de satisfacția confortabilă.

Un animator fără legături vizibile cu autoritățile comuniste și, prin urmare, nici cu statutul politic de „dalmațian” al lui Alexandru Mironov, având decența de-a nu se lansa în improvizarea unor texte de direcție, dar desigur profitând de condițiile favorabile oferite sefiștilor de oficialități, este Dan Merișca, inginer dispărut în mod tragic la doar 34 de ani, în 1991. Sefiștii îl pomenesc într-un mod aproape evlavios și l-au transformat într-o legendă, în ciuda faptului că meritele sale literare sunt mai degrabă cele ale unui autor promițător, urmând a-și da măsura cândva în viitor. Mentalitatea sefistă îndreptățește o asemenea atitudine. Dan Merișca este un participant maximalist la comunitatea sefistă din România, transformând preferința pentru sefeu și diferitele domenii conexe acestuia într-o formă de viață. Cu recunoștință, sefiștii îl ridică desupra condiției de fan, de SF jockey și chiar de scriitor, plasându-l într-o postură de apostol al neliniștii perpetue și al nemulțumirii față de o paradigmă culturală. Existența zbuciumată și sfârșitul prematur îl transformă, în ochii sefiștilor, în revoluționarul de profesie al domeniului. O asemenea „sanctificare”

este justificată de credința neabătută, deși implicită, a lui Dan Merișca în misiunea transliterară a textelor și mai ales a manifestărilor sociale sefiste. Radicalizarea antiliterară intervenită în perioada de apariție a *Jurnalului S.F.* este și o consecință directă a demersurilor sale atât de persuasive și de stăruitoare. Câteva precizări dintr-un comentariu al lui Sorin Antohi sunt utile pentru cine dorește să înțeleagă exact raporturile conflictuale dintre comunitatea sefistă și „vechea” literatură. Postfațatorul unui volum postum al lui Dan Merișca se referă la dublarea culturii „elitiste”. Deși considerațiile sale sunt destul de evazive, reușim să înțelegem că Dan Merișca a fost portdrapelul „inginerilor” în încercarea reușită a acestora de-a se distanța de „filologi” în domeniul imaginarului, de-a obține succese nonelitiste. Respectiva tentativă, consideră Sorin Antohi, a avut succes mai întâi în anii '80 și apoi în primul deceniu de după căderea dictaturii comuniste:

„Dar popularitatea almanahurilor *Anticipația* în anii '80 sau amintitele tiraje ale Editurii Nemira nu indică oare un fel de revanșă a subculturii populare, marele refulat din câmpul culturii românești? Și, legat de indiciile observate, am putea oare minimaliza influența culturală obiectivă lui Dan Merișca?”¹⁸

Această interpretare oferă o cheie pentru înțelegerea diferenței de mentalitate dintre literați și sefiști. Îndepărtarea de mizele literare, vizibilă în orientarea de la *Jurnalul S.F.*, pare a fi, printre altele, o replică (în sens seismic) a activității debordante a lui Dan Merișca. În același fel poate fi interpretată preferința vădită pentru aspectele orgnizatorice, turistice și comerciale, precum și faptul că sefiștii devin tot mai mult niște prieteni și tot mai puțin niște scriitori. Modelul scriitorului perfecționist și pasionat de sefeu, încarnat de Adrian Rogoz, fie el și înregimentat unor idealuri culturale comuniste, este astfel înlocuit de cel al super-animatorului carismatic, infatigabil și neliniștit, capabil să mărească numărul fanilor, dar

fără un interes deosebit pentru valoarea literară a textelor scrise de sefiști. Nuanța contraculturală este de data aceasta alta decât aceea promovată de proletcultiștii din perioada *CPSF*.

Pentru un literat, Dan Merișca este un amator entuziast, eventual un interesant personaj de roman nescris încă, nu mai mult. Literatul pune pe primul plan textul. După cum s-a văzut, sefistul vede altfel lucrurile, interesându-l și emoționându-l în mod special anumite aspecte sociale, paraliterare, cum ar fi coeziunea grupului, plăcerea întâlnirilor cu prieteni având aceleași gusturi culturale, preferința antielitistă pentru o anumită categorie de texte.

Printre animatorii din comunitatea sefistă, un loc important, în mod special interesant din punctul nostru de vedere, îl ocupă timișoreanul Cornel Secu. Mai ales datorită lui, evoluția comunității sefiste din Timișoara își accentuează în decursul timpului o coloratură deosebită față de cea bucureșteană și față de cea ieșeană. Studiile filologice ale lui Cornel Secu cântăresc destul de mult, pare-se, în acest proces de diferențiere. Admițând că pasiunea pentru sefeu este egală la toți animatorii, observăm că formația culturală duce în mod necesar la o abordări diferite. Astfel, Alexandru Mironov (matematician) și Dan Merișca (inginer) înclină să treacă mai ușor peste aspectele legate de literaritatea sefeului. Cornel Secu, în schimb, preferă să-și exercite înzestrările de organizator într-un fel ce amintește în multe privințe de viața literară de dinainte de 1990. Simplificând puțin lucrurile, observăm că poziționarea sa este undeva la o distanță egală între mentalitatea sefiștilor și cea a literaților. Comunitatea sefistă din Timișoara reflectă până astăzi această atitudine culturală, una dintre explicații fiind probabil faptul că printre protagoniștii ei se numără Antuza Genescu, Viorel Marineasa, Lucian-Vasile Szabo, Florin Leodor Dănilă - absolvenți de filologie și Lucian Ionică – absolvent de filozofie. Sefiștii filologi din Timișoara, cel mai reprezentativ dintre ei fiind Cornel Secu, aflat după 1990 și în postura de finanțator al unor manifestări sefiste, imprimă un stil anumit, deosebit de cel bucureștean, de pildă, unde

protagoniștii au fost și sunt încă, în marea majoritate a cazurilor, persoane cu studii nonfilologice (Sebastian Corn – medic, Mihail Grănescu – autodidact, Costi Gurgu – jurist, Michael Haulică - informatician, Mihai-Dan Pavelescu – inginer, Liviu Radu - inginer). Evident, în București există și sefiști proeminenți, având studii filologice (Florin Pîtea, Ana-Maria Negrilă, Ona Frantz) sau filosefiști recunoscuți (Florin Manolescu, Dan-Silviu Boerescu). Aceștia continuă o tradiție ilustrată în mod maximalist de Ion Hobana.

Vom reveni asupra acestor aspecte, atunci când vom analiza mentalitatea neosefiștilor, impusă progresiv după 1990. Constatăm deocamdată faptul că modul de a citi și a scrie sefeuri, promovat de comunitatea timișoreană, „păstorită” de Cornel Secu, este mai apropiat de cel al literaților decât de cel al „inginerilor”.

Structura piramidală a comunității sefiste din România, schițată mai sus, se estompează și tinde să dispară pe măsură ce influența oficialităților (neo)comuniste asupra comunității sefiste scade până la dispariție. Vechile automatisme funcționează încă din inerție, atunci când vreun sefist cu înclinații de animator manifestă tentația de-a juca cunoscutele roluri. Are loc astfel o dispersare a „centrelor de putere”, comunitatea are a demonstra că deține suficientă energie centripetă pentru se adapta la noile condiții, când banii necesari organizării diferitelor întâlniri și editării unor publicații nu mai vin fără probleme de la UTC.

În ceea ce-i privește pe sefiștii obișnuiți, fără roluri proeminente în comunitate, se poate apela la câțiva indici semnificativi. În primul rând, formația culturală, deja amintită. Se pare că pregătirea “reală” și cea “umanistă” conduc la abordări întrucâtva diferite ale sefeului și ale relațiilor acestuia cu literatura. Apoi, există anumite diferențieri legate de vârstă și de profesie. Cel puțin în perioada de dinainte de 1974, când *CPSF* își încetează apariția, alegerea sefeului în dauna literaturii este practică mai ales de persoane cu vârste sub 35 de ani, elevi și studenți sau având profesii legate de tehnică¹⁹. În legătură cu perioada următoare,

cea a almanahurilor, lucrurile nu se schimbă prea mult. Dintr-o analiză sociologică a lui Lucian Ionică²⁰, aflăm că 57% dintre cititorii Almanahului sunt persoane cu vârste între 16 și 20 ani, iar dintre cititorii de cărți cei mai numeroși au vârste situate între 21 și 25 ani. Când privește clasificarea în funcție de profesie și studii, primul loc (44,5%) este ocupat de elevi. Urmează studenții și categoria muncitori-tehnicieni, cu câte aproximativ 14% fiecare. Cititorii cu studii superioare formează 7,9% din eșantionul consultat. Cea mai mare parte dintre amatorii de sefeuri locuiesc în mediul urban. Un simptom interesant este mărirea numărului de cititori de sex feminin (21,6% pentru Almanah și 23,8 pentru carte de profil).

Observăm că alegerea sefeului și nu a literaturii are anumite determinări obiective. Elevii, de exemplu, au șanse relativ mici de a cunoaște literatura altfel decât prin lecturile obligatorii de la școală. În privința lor este de menționat și un anumit efect psihotrop, creator de dependență, exercitat de lectura sefeurilor. Istoricii sefeului, după cum vom vedea, îl menționează, atribuindu-i uneori caracteristicile unei revelații de tip religios. Respectiva dependență pare a fi cu atât mai rezistentă cu cât s-a instalat la o vârstă mai mică. În privința preferinței pentru literatură lucrurile nu par a sta la fel, aceasta fortificându-se treptat.

În orice caz, constatăm că după anii '80 cititorii și autorii sefeurilor românești se diferențiază. Se arată interesați de domenii oameni cu diverse formații culturale, inclusiv filologi. Aceștia din urmă devin, cu zelul clasic al neofitului, cei mai aprigi susținători ai genului.

Brian M. Stableford, în *The Sociology of Science Fiction* (1987) confirmă afirmațiile parțial intuitive de mai sus cu observații valabile cel puțin până la data apariției cărții sale. Referindu-se la spațiul cultural al cititorilor de limbă engleză, el constată că principalii amatori de sefeuri sunt oamenii tineri. Și unii adulți sunt interesați, dar ei fac probabil parte dintre cei „converșiți” în adolescență:

„There is (now, at least) a large adult audience for science fiction, but virtually all these readers were probably 'recruited' to the habit during their teens.”²¹

Alte observații interesante sunt cele referitoare la mărirea progresivă a numărului de femeilor interesate de sefeu, precum și o înmulțire, în rândul cititorilor, a celor cu pregătire universitară. Stableford, el însuși doctor în filozofie și deținător al unei abilități intelectuale dovedite, se referă chiar, cu precauție, la posibila superioritate de principiu a sefiștilor în materie de performanță intelectuală:

„It has always been a common allegation that members of the science fiction community are, on average, significantly more intelligent than the population at large; but as the people alleging this have been the science fiction community, the claim can hardly be accepted in the absence of supporting evidence.”²²

Această afirmație este apoi nuanțată. Constatând că în comunitatea sefiștilor apar neobișnuit de mulți adolescenți foarte inteligenți, Stableford arată că este posibil ca nu inteligența *per se* să-i împingă spre sefeu, ci faptul că tocmai inteligența îi izolează în mediul lor social.

În ce măsură cele de mai sus sunt potrivite pentru sefiștii români? O comparare obiectivă a inteligențelor nu va fi posibilă în viitorul previzibil. Ne rămâne doar să constatăm că realizarea sefeurilor presupune o anumită performanță combinatorie, accesibilă numai unor persoane cu un nivel relativ ridicat de inteligență.

Probabil iritați de asemenea afirmații, literații ar putea să riposteze cu o teză clasică, anume că pentru a face literatură nu ai nevoie neapărat de o inteligență peste medie, ci de talent.